

Látogatás két halálraitélnél a budai Dunaparton

Néhány esztendővel ezelőtt az egri vár egyik tudós kutatója törött márványdarabot mutatott nekem, beszélő emlékét annak a roppant gótikus székesegyháznak, amelyből a vérben és vasban fogant századok nem hagytak meg, csak pár csonka pillért, egy-két mélyen eltemetett ívzárókövet, meg szépen faragott ablakrozsát. S magyarázta, hogy a kőbevésett mesterjegy azt bizonyítja: ugyanazok a mivesek, talán ugyanaz a tervező is dolgozott itt, az egri püspöki templom építésén, aki a Párisban annyszor megcsodált Saint Chapelle-t tervezte és építette. S nekünk ebből a csodából semmi más nem maradt, csak a romló, málló kődarabok, szomorú emlékeztetői a tragikus sorsnak, amelyre a Duna-Tisza partjai közé szorult magyarság ítélte. S így van másutt is, szerte az országban: romokat őrzünk, egy-két elomló tornyot, faltöredékeket s még örülhetünk, hogy emmit is meghagyott számunkra a romboló kedvű idő.

Ezeknek a romoknak megóvására találtak ki a műemlékvédelmet, de miközben a csonka ország földjén lázasan keressük a letűnt magyar századok kultúrájának kőbe épített dokumentumait, barbárul és érthetetlen módon csákányokkal esünk neki a pár épen maradt, multunkról beszélő épületeknek, szinte úgy, mintha nem is bírnánk mást látni magunk körül, csak romokat.

Kik védik a kétszáz éves templomot?

A lépések konganak a visszhangzó kőkövőkön, az ikonostazion aranyos ajtaja zárva, a délutáni napfény végigömlik a kicsit naiv, kicsit primitív képeken, s visszaverődik a Szent Szűz ikonjára aggatott fogadalmi érmeken, keresztteken.

Azt mondják, az 1600-as esztendőök óta áll a templom, s 1740 körül alakították át, akkor kapta mostani barokk jellegét, jó néhány év óta pedig már mint műemléket tartják számon. De úgy látszik, a műemlék jelleg sem lehet már sokáig *salvus conductus*; az öreg templom napjait megszámlálták s ha csakugyan igaz, amit a tabáni bizottság minap elhatározott, hamarosan annyi se marad belőle, mint a szomszédban a római katonák egykori táborából...

Igaz, nem tetszetős, nem hivalkodó, kicsit kopott is már, a szentély fölött a freskót lemarta az idő, most olyan, mintha a boltozat is bedőlt volna ott és barna, meg szürke, haragosan gomolygó felhők látszanának a régi képek helyén. Valamikor temető is lehetett itt, sírköveiből csinálták a nagykockájú gránit gyalogjárót a templom körül, a falba illesztve pedig néhány cirillbetűs márvány síremlék őrizi a hajdani halottak nevét. Nem tudom elolvasni egyiket sem, csak látom a kőbe faragott cimerekről, meg a hosszú epitáfiumokról, hogy az anti-viágban igen elő-

Egy öreg rézkarc, mint felsőbb ítélet

Most még lehet itt fohászolni, de meddig, ki tudná megmondani? Talán csak a tabáni bizottság, amely elhatározta a templom lebontását. Bár igaz, meg kell adni, kegyelmes volt, hiszen kimondta, hogy a „műemlék-részeket lehetőleg meg kell óvni”. Vajjon hogyan? Az új gyógyászó falába akarják-e beépíteni ezeket az öreg sírköveket? S vajjon a torony sisakját is ráhelyezik-e az új szálló tetejére?

A másik halálraitélt, a Rácfürdő, itt van mindjárt pár lépésnyire a templomtól. Itt még élet van, nagy, mai élet, sürögnek-forognak a fürdővendégek, az ajtó tárva-nyitva. A török korból megmaradt fürdőcsarnokban éppen női óra van, bemenni nem lehet, a gondok meg beteg, nem mondhat véleményt a tabáni bizottság határozatáról. Csak egy szimpatikus fiatal ember nyit rám csodálkozó szemét a hírre:

— Ááá, az nem lehet igaz! Tessék nézni, itt a falon egy mult századból való metszet, már ezen is büszkélkedtek az akkori Rácfürdővel, mert ráírták, hogy a boltíves csarnok Mátyás király idejéből való Fe-

Ez jár szüntelenül eszemben, míg itt állok a tabáni szerb templom hűvös boltívei alatt, a hideg, tömjénnel átitatott falak csendjében. Mert csend van itt, mély és tiszta csend, tözsomszedságában a lármás Pestnek s szomszédjában annak a római castrum-romnak, amelyet nem is olyan régen hoztak napfényre a Tabán-bontó csákányok.

Mikor eltűntették a föld színéről ezt a kicsit piszkos, kicsit romantikus városrészt, lebontották az egymásra támaszkodó, egymás hegyére-hátára kapaszkodó kis házakat, a szerb templomnak megkegyelmeztek, s azóta itt áll magányosan, hátat fordítva a Dunának, az egész világnak, muskátlis, lilomos kert közepén, akár egy vén pásztor, aki mellől elkergették a nyáját.

Kívülről nem sokat mutat, csak karcsú tornya árulja el, hogy művész tervezte műgonddal. Toronysisakjának zöldrozsdás bronzdíszei, egész formája a rokokóba áthajló barokk finom formanyelvén beszél arról a kétszáz esztendőről, ami mögötte van. Ezt a jellegzetes tornyot látjuk már azokon a régi-régi metszeteken is, amelyek az öreg Buda városképét ábrázolják, mert a szerb templom nevezetesség volt itt nagy idők óta. Belül nyugodt, kiegyensúlyozott térhatásával kapja meg a szemlélőt az üres szentegyház.

kelő emberek lehettek, akik ide temetkeztek.

Különös, zárt világ ez. Nemcsak a magas lándzsás vasrács védi, amely körülfut a telek szélén, de még mintha a levegő is más lenne itt, mint három lépéssel túlán. Talán a meghidegedett tömjénfüst szent illata teszi, talán valami más, de a mult lehellete érzik a mohával lepelt köveken, a romló falakon s a torony karcsú sisakján: mindenben, még a nagyvárosi környezetbe nem illő, de a szemnek annyira kedves, kinyit fehér lilomokon, piros muskátlikon és az őszirózsa zöld bokrain is.

Az ingujjas gondnok, hogy említem neki: le akarják bontani a templomot, csak fejét csóválja:

— Nem lehet az, kérem... Műemlék ez itten! Itt minden antik, kár volna a régi épületért. Ugyis eleget bontottak, rontottak mostanában.

Riadtan néz körül a szentegyházban, önkéntelen védő mozdulattal simogatja meg a vörösréz keresztelőkút fedelét.

— Nem lehet az, kérem, hogy lebontsák ezt a templomot...

Öregasszony tipeg be az ajtón, térdet hajt, háromszor is egymásután, keresztet vet s egy vékony fehér szál gyertyát visz a Szűzanya aranyos képe elé. Meggyújtja, két tenyerébe hajtja az arcát. Imádkozik.

dett folyosó vezetett innen a vadászkastélyig, amelynek romjait nemrégén kiásták. Ki akarja ezt lebontani?

Úgy hivatkozik a berámázott rézkarcra, amelynek megfakult papírján csakugyan ott olvasható német nyelven a számárhátas ívű csarnok ábrázolata alatt, hogy valaha Mátyás, a nagy Hunyadi-ivadék is mulatott itten, mondom, úgy hivatkozik rá, mintha felsőbb ítélet lenne, amely ellen nincs apelláta, s amelyet még a tabáni bizottság sem változtathat meg.

Biztat, hogy jöjjenek el holnap, akkor megnézhetem belülről is a csarnokot.

— Nagyon szép, tessék elhinni, — bizonykodik. — Fehér márvánnyal burkolták a falat, de a régi boltívek érintetlenül maradtak. Nagyon vigyáznak rá.

Fényképeket hoz az irodából, elem rakja őket sorban, úgy bizonygatja a fürdő szépségét, mintha meg akarnám venni, ő meg az eladó volna, vagy azt gondolná: innen egyenest a tabáni bizottsághoz megyek, s vállalom a védelmét ennek a halálraitélt épületnek, amely csakugyan megérdemelné a kegyelmet.

Ahogy kilépek a fürdő ajtaján, a szerb templom tornyában megzendül a harang. Istentisztelet készül, pár öreg asszony ott ácsorog már a vasrácsos ajtó előtt, biztosan a papot várják.

A mindenféle városi zajhoz szokott fülnék olyan furcsa, szomorú ez a harangzengés most, mintha segítségkérés volna benne.

Bizonyos, hogy a szerb templom és a Rácfürdő ügyében nem mondták még ki az utolsó szót, ebbe a buzgó bontókedvbe beleszólt még a műemlékek országos bizottsága s talántán a közmunkatanács is, de nem árt megörökíteni ezt a fantasztikus tervet az utánunk következők okulására. És biztonság kedvéért mégis jó lenne, ha lefényképeznék az öreg templomot, meg a fürdőt, legalább fotografiájukat tudjuk majd mutogatni az idegeneknek, ha egy

napon megkoppannak a csákányok a vén falakon. Annyi sok minden érthetetlen dolog történik minálunk, ez sem lehetetlen hát, s megeshetik, hogy az öregasszonyok, akik most hervadt kezükben frissen nyílt virágokat tartva, az áhitat fényével arcukon ácsorognak a szent kapuk előtt, egy délután majd lármás kőműveseket találunk a hűvös boltívek alatt, éles, könyörtelen csákányokkal...

Dövényi Nagy Lajos